

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ООП

Любов ВЛАСОВА,
директор КУ «НІРЦ»

Історія інклюзивної освіти

996-1715
рр.

1715-
1806 рр.

1806-
1927 рр.

1927-
1991 рр.

1991 р. –
й донині

Історія інклюзивної освіти

996-1715 рр.

- від агресії та зневаги до усвідомлення необхідності піклуватися про людей з відхиленнями в розвитку.

Умовною межею цього періоду в Західній Європі є відкриття в Німеччині першого притулку для осіб з порушенням зору («сліпих») (1198 р).

У Російській імперії створюються перші монастирські притулки (1706-1715 рр.).

Історія інклюзивної освіти

1715-1806 рр.

- від усвідомлення необхідності піклуватися про осіб з відхиленнями в розвитку до усвідомлення навчати частину з них.

Умовна межа – відкриття у Франції спеціальних шкіл для «глухонімих» і «сліпих» (1770-1784 рр.).

У Російській імперії – відкриття перших спеціальних шкіл для осіб з порушеннями зору та слуху («глухих» та «сліпих») (1806-1807 рр.).

Історія інклюзивної освіти

1806-1927 рр.

- від усвідомлення можливостей до усвідомлення доцільності навчати три категорії дітей: з порушеннями слуху, зору та інтелектуального розвитку («розумово відсталих»). Умовний кордон – остання чверть XIX століття. Ухвалення в західноєвропейських державах законів про загальну початкову освіту і на цій основі – законів про навчання «глухих, сліпих, розумово відсталих дітей». У Радянському союзі – створення спеціальних шкіл для «глухих, сліпих і розумово відсталих дітей» у зв'язку з прийняттям Закону про Всеобуч (1927-1935 рр.).

Саме в цей період у школах Західної Європи на тлі розгортання мережі спеціальних закладів робляться спроби спільного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку зі своїми здоровими однолітками.

Історія інклюзивної освіти

1927-1991 рр.

– від усвідомлення необхідності навчання певної частини дітей з порушеннями до розуміння необхідності навчати всіх дітей з особливостями розвитку. В Західній Європі цей період від початку ХХ століття до кінця 70-х років характеризується розвитком законодавчої бази спеціальної освіти та структурним удосконаленням національних систем. У Радянському Союзі – диференціація й удосконалення системи спеціальної освіти, перехід до 8 типів спеціальних закладів (1950-1990 рр.).

Розвивається Модель нормалізації. В основі поняття «нормалізація» лежать наступні положення: дитина з особливостями розвитку – людина, яка розвивається, здатна освоювати різні види діяльності; суспільство має визнавати це і забезпечувати умови життя, максимально наближені до загально прийнятої норми.

Історія інклюзивної освіти

1991 р. – й донині

– від сегрегативного навчання дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивної освіти.

Соціальна модель (інклюзія) - ХХ століття середина 80-х років – теперішній час. В основі соціальної моделі лежить положення: людина не зобов'язана бути «готовою» для того, щоб брати участь в житті суспільства, вчитися у школі, працювати. Соціальна модель спрямована на зміни в суспільстві таким чином, щоб воно забезпечувало рівну участь своїх громадян у здійсненні їхніх прав і надавало їм таку можливість.

У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 30–40 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконало розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США.

Досвід зарубіжних країн:

США

У США право дітей на інклюзивну освіту закріплено на законодавчому рівні. Вирішальним документом у цьому питанні став Закон «Про освіту осіб з ООП» (IDEA, 1990), у якому вперше було замінено поняття «дитина з інвалідністю» на «дитина з особливими освітніми потребами» і законодавчо визначено шість принципів надання інклюзивних послуг:

Безоплатне здобуття освіти відповідного рівня

Належне оцінювання можливостей і досягнень дитини

Розробка індивідуального навчального плану

Створення сприятливого освітнього середовища

Участь батьків у прийнятті рішень

Процесуальні гарантії

Досвід зарубіжних країн:

США

Нині у США працює **Національний освітній центр для дітей з ООП**, що впроваджує програму «IDEA» – шкільна освіта дітей з ООП, який надає консультації педагогічним працівникам і батькам дітей з ООП.

Також існує **Центр технічної допомоги і збору інформації про дітей з ООП**. Працівники центру збирають відомості про всіх дітей з ООП кожного штату, відстежують відсоток працевлаштування зазначеної категорії дітей після закінчення школи, а також аналізують інформацію про кількість дітей, які продовжили навчатися в університетах і коледжах.

Для американської освітньої системи характерна відсутність у більшості штатів спеціальних шкіл. У зв'язку із цим усі учні з ООП відповідно до федерального закону зобов'язані навчатися у звичайній школі.

Під час зарахування до школи дитини з ООП **комісія, що складається зі шкільних фахівців** (директора, психолога, шкільного лікаря та ін.) і спеціальних лікарів (окуліста, логопеда, хірурга та ін.), встановлює і визначає ООП. За отриманими результатами адміністрація школи пропонує форму навчання: групову, індивідуальну чи домашню.

У кожній інклюзивній школі є ставка вчителя зі спеціальної освіти, який разом з іншими вчителями долучається до розроблення індивідуального навчального плану. Учитель спеціальної освіти готує роздатковий матеріал, посібники, домашні завдання. Також освітній процес передбачає наявність помічника для дитини з ООП зі складними порушеннями розвитку.

Досвід зарубіжних країн:

ІТАЛІЙСЬКА РЕСПУБЛІКА

- Є однією з провідних європейських країн у впровадженні інклюзивної освіти. Ця держава однією з перших визнала пріоритетність інклюзивної освіти для дітей з ООП.
- Італія до цього часу – єдина європейська країна, яка досягла 99,6% включення учнів з ООП у загальну середню освіту.
Насправді, згідно з «Законом про освіту» в шкільній системі Італії не існує спеціальних шкіл або класів.
- Освітня реформа в країні почалася у 1972 році.
- У результаті змін до «Закону про освіту», які були внесені у 1977 році, діти з ООП отримали можливість здобувати освіту за місцем їхнього проживання і навчатися разом з однолітками. За новими правилами, спеціальні класи у школах були скасовані, а інклюзивні класи не перевищували кількості 20 дітей, з яких не більше двох дітей з ООП, що навчалися за індивідуальною програмою та отримували додаткову допомогу в навчанні з боку педагогів і різнопрофільних фахівців.
- Наступним етапом удосконалення системи надання освітніх послуг дітям з ООП стало оновлення «Закон про освіту» у 1992 році, згідно з яким інклюзивна освіта поширювалася на заклади дошкільної та вищої освіти.
- На рівні департаменту провінцій країни працюють **консультативні служби**, які складаються з працівників управлінь освіти, дирекції шкіл, спеціальних педагогів і фахівців, представників громадськості та медичних працівників за необхідністю. До завдань служби належить: організація інклюзивного навчання; оцінка розвитку дітей з ООП; визначення їхніх освітніх потреб; консультативна та навчально-методична допомога вчителям та дирекції школи.
- З метою організації інклюзії у школах працюють асистенти вчителів, які разом з педагогом класу відповідають за успішність учнів з ООП, підготовку ІПР для кожного учня з ООП, надання психолого-педагогічної допомоги, що може надаватися не лише в школі, а й у центрах медико-соціальної реабілітації.

Досвід зарубіжних країн:

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА

Освітою у Федеративній Республіці Німеччини опікується не загальнодержавне міністерство, а кожна окрема федеральна земля. Наповнення навчально-методичних програм, критерії оцінювання знань, кількість і спеціалізація закладів освіти вирішується на місцевому рівні. Реальні зміни в школах розпочалися після ратифікації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, за результатами якої всі федеральні землі країни ухвалили закон, відповідно до якого кожна школа має бути інклюзивною.

У 2015 році на спільній конференції міністри освіти та культури німецьких земель підготували загальну «Рекомендацію для педагогів з охоплення різноманітності». У документі наголошується, що кожна школа має скоординувати навчальну програму відповідно до принципів інклюзивної освіти, а саме: виділяти більше навчальних годин на практичні заняття, розробити нові формати оцінювання компетентності; посилювати підготовку вчителів і заохочувати їх до обміну досвідом. Форму навчання дитини обирають батьки після того, як отримують рекомендації від шкільного лікаря. У складних випадках необхідно отримати рекомендації від **Шкільного психологічного центру**, інших спеціалістів. Вибір форми навчання можливий у будь-який час.

Як правило, в інклюзивних класах навчається по 25 учнів, з яких 3–4 дитини мають легкі порушення (порушення зору, слуху, синдром Дауна) і хоча б одна дитина зі складними порушеннями розвитку. Тривалість уроку складає 1,5 години, проте кожні 10–20 хвилин відбувається зміна виду діяльності. Класні кімнати мають зони для відпочинку учнів. Навчання в інклюзивному класі, крім вчителя, забезпечує помічник вчителя і за потреби – педагог для супроводу. Важливим аспектом є професійна підготовка учнів з ООП. При кожній школі є шкільна кар'єрна рада, яка не лише допомагає у визначенні з навчальними предметами, але й консультує, коли постає питання вибору професії. Школи активно співпрацюють з агенціями з працевлаштування, які натомість пропонують послуги кар'єрних інформаційних центрів.

Досвід зарубіжних країн:

РЕСПУБЛІКА АВСТРІЯ

До 80-х років ХХ ст. у цій країні працювала система спеціальної освіти, що складалася зі спеціальних шкіл для дітей з порушеннями зору та слуху, порушеннями опорно-рухового апарату, інтелектуальними порушеннями, емоційними та комплексними порушеннями розвитку. До початку 80-х років ХХ ст. така система зазнавала все більшої сегрегації, що спричинило громадський рух за участі батьків дітей з ООП, учителів, працівників різних медичних установ і закладів освіти, які керувалися ідеями рівноправності, зокрема в освіті. У 1983 році вони об'єдналися в єдину організацію, яка звернулася до Міністерства освіти, та запропонувала реалізувати пілотний проект з інтегрованого навчання дітей з ООП. Після проведеної оцінки всіх чотирьох експериментів у 1991 році Австрійським центром експериментальної освіти та шкільного розвитку було визначено найбільш дієвою моделлю інтегровані класи. У результаті проведеного пілотного проекту в Австрії з'явилося 290 інтегрованих класів і 24 взаємодіючих.

У 1993 році в Республіці Австрії було ухвалено «Закон про освіту», в якому чітко прописано функціонування спеціальних та інклюзивних шкіл, а діти з ООП отримали можливість навчатися в закладах загальної середньої освіти за місцем проживання.

Наразі в освітній системі Республіки Австрії функціонують **центри спеціальної освіти**, що несуть відповідальність за навчання дітей з ООП і координують організацію освітнього процесу. До повноважень центрів спеціальної освіти входить оцінка дітей з ООП, навчально-методична допомога вчителям, консультації батьків, проведення семінарів і тренінгів, міжгалузева співпраця.

У кожному закладі загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням працює **команда психолого-педагогічної підтримки**, яка визначає ООП школярів і надає їм спеціальні освітні послуги. До складу цієї команди входять асистент учителя, вчителі, спеціальні педагоги, а також батьки. У разі потреби учні з ООП можуть розраховувати на фахову медичну і соціальну допомогу.

Досвід зарубіжних країн:

КОРОЛІВСТВО ШВЕЦІЯ

Це одна із небагатьох країн, яка ратифікувала всі міжнародні угоди про права дітей з ООП на освіту. У 1989 році Міністерство освіти Швеції ухвалило нормативно-правовий документ «Навчальний план», який забезпечив нову стратегію державної політики у сфері освіти. У результаті виконання «Навчального плану» були створені відповідні умови для впровадження інклюзивної освіти. Починаючи з 1986 року в країні не функціонують спеціальні школи. Усі діти навчаються в закладах загальної середньої освіти, а необхідну додаткову допомогу їм надають у філіалах Національного медичного центру, розташованих по всій країні.

Із 1989 року інклюзивна освіта стала основною формою здобуття освіти учнями з ООП, що було закріплено у новому «Законі про середню освіту». Уряд затвердив нові освітні стандарти, що дало педагогам змогу працювати з дітьми з ООП згідно з ІПР, яка розробляється індивідуально для кожного учня.

Королівство Швеція обрало стратегічний напрям на повне розформування закладів спеціальної освіти і створення на їх базі ресурсних центрів. У країні працює як **позашкільна служба психолого-педагогічної і медико-соціальної допомоги дітям з ООП**, так і допомога спеціальних фахівців, які працюють за угодами в школах. Також у штатному розкладі передбачена посада асистента вчителя. Освітня система підсилюється **центрами дитячої реабілітації**, які знаходяться в усіх територіальних округах країни. Фахівці таких центрів долучаються до розробки ІПР, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг і визначення освітнього маршруту учня.

Шведське Агентство спеціальної освіти, підпорядковане Міністерству освіти країни, відповідає за надання підтримки сім'ям дітей з ООП і школам, де вони навчаються. Радники агентств супроводжують дитину з ООП, лобюють її інтереси в муніципальних органах влади для забезпечення необхідних умов для надання освітніх послуг, контролюють процес підвищення кваліфікації педагогів і асистентів учителів, консультують батьків.

Досвід зарубіжних країн:

КОРОЛІВСТВО НОРВЕГІЯ

У 1994 році у Королівстві Норвегії було розпочато реформу системи закладів загальної середньої освіти, за результатами якої були закриті спеціальні школи. Тому всі заклади освіти є інклюзивними. Відтак згідно із Законом «Про освіту» (1998) було закріплено право на навчання дітей з ООП у закладах освіти за місцем їх проживання. Крім того, вищезазначеним законом визначено, що учні, які під час навчання демонструють труднощі, мають право на спеціальну підтримку і допомогу спеціального педагога.

Інклюзивна освіта реалізується у декількох формах: від повної до часткової. Для дітей з ООП діють спеціальні класи, у яких навчається не більше семи учнів і працює дев'ять працівників, серед яких помічник учителя та персональний асистент кожного учня.

Згідно із Законом «Про освіту» у кожному муніципалітеті Королівства Норвегії обов'язково створюється **психолого-педагогічна служба**. До завдань служби належить здійснення оцінки розвитку дитини і визначення необхідних умов для організації інклюзивної освіти у школах і дитячих садках. Служби на місцевому рівні надають учителям допомогу з метою підвищення їхньої професійної компетентності у сфері спеціального навчання.

Національною системою підтримки інклюзивної освіти керує Норвезький Директорат з освіти та підготовки кадрів, що є виконавчим органом Міністерства освіти. Головною метою Директорату є підтримка муніципалітету з питань інклюзивної освіти. Директорат складається з 12 ресурсних центрів і двох відділів з питань спеціальної освіти. Директорат консулює щодо адаптації освітніх програм, надання якісних послуг дітям з ООП, а також проводить курси з навчання батьків і вчителів. Замовити послугу з консультації у Директораті можна в онлайн та отримати відповідь упродовж трьох тижнів. До того ж, держава виділяє значні фінансові ресурси на проведення наукових досліджень у сфері інклюзивної освіти. Так, за результатами проведених досліджень було встановлено, що учні з ООП, які навчалися у звичайних класах, отримали кращі оцінки і знання, ніж учні, які навчалися у спеціальних класах, 70% з яких здобули професію.

Аналіз стану в Україні:

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!